

Sygn. akt I C 380/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

29 maja 2013 roku

Sąd Okręgowy we Wrocławiu Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący SSO Rafał Cieszyński

Protokolant Ewelina Kiałka

po rozpoznaniu na rozprawie 28 maja 2013 roku we Wrocławiu

sprawy z powództwa Z. P.

przeciwko W. K.

o zapłatę

I. zasądza od pozwanej W. K. na rzecz powoda Z. P. kwotę 28.875 zł (dwadzieścia osiem tysięcy osiemset siedemdziesiąt pięć złotych);

II. oddala dalej idące powództwo;

III. nakazuje uiszczyć pozwanej W. K. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego we Wrocławiu kwotę 1.444 zł tytułem opłaty od uwzględnionej części powództwa, od obowiązku uiszczenia której powód został zwolniony;

IV. obciąża Skarb Państwa opłatą od pozwu od nieuwzględnionej części powództwa, od obowiązku uiszczenia której powód został zwolniony.

Sygn. akt IC 380/12

UZASADNIENIE

Powód Z. P. wniósł o zasądzenie od pozwanej W. K. kwoty 100.000 zł tytułem zachowku po zmarłej matce stron W. P., jak także o zasądzenie kosztów procesu. W uzasadnieniu żądania powód podniósł iż spadkodawczyni zmarła we W., (...)r., będąc wdową. Powód podniósł, że zmarła nie pozostawiła testamentu. Zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego dla W., strony nabyły spadek po zmarłej matce, przy czym, każdy z zstępnych, po 1/2 części. Powód wyjaśnił, że matka stron, była właścicielką lokalu mieszkalnego położonego we W., przy ul. (...), który to lokal stał się przedmiotem uczynionej na rzecz pozwanej darowizny. Powód wskazał, że darowizna ta uczyniona została „w ukryciu” przed nim i ze szkodą dla powoda, bowiem, jak wyjaśnił, osobiście przekazał matce na wykup spornego lokalu od gminy kwotę 25.000 zł pochodzącą z zaciągniętego przez niego kredytu. Powód zarzucił także, że pozwana nie zajmowała się rodzicami, nie opiekowała się matką. Przez ostatnie 30 lat zamieszkiwała w R., gdzie z trudem przychodziło jej utrzymywanie kontaktów (listownych i telefonicznych) zarówno z rodzicami jak i z bratem. Po powrocie do Polski pozwana nakazała powodowi wyprowadzić się z lokalu mieszkalnego przy ul. (...), w celu doprowadzenia matki do rozporządzenia własnością nieruchomości na jej rzecz. Powód wskazał, że powództwo jest uzasadnione, bowiem nigdy nie otrzymał on od pozwanej należnego mu „po matce” zachowku.

W odpowiedzi na pozew pozwana W. K., wniosła o oddalenie powództwa w całości. W uzasadnieniu swojego stanowiska, pozwana zarzuciła, że sporny lokal mieszkalny położony we W., przy ul. (...), został przez spadkodawczynię

nabyty na własność od Gminy W., za cenę którą w całości uiściła pozwana. Na mocy wcześniejszego porozumienia pozwanej z matką, W. K. nabyła własność lokalu w drodze umowy darowizny. Ustanowiona została także, na rzecz W. P. – dożywotnia służebność mieszkania w spornym lokalu. Pozwana wyjaśniła, że pomiędzy nią a jej matką doszło do transakcji, z uwagi na oszczędności wydatków związanych z zapłatą czynszu i utrzymaniem mieszkania, z uwagi na planowaną wymianę uciążliwych pieców centralnego ogrzewania, jak także w związku z planowaną przez pozwaną na rok 2010 przeprowadzką do Polski, celem sprawowania opieki nad matką stron. Pozwana wyjaśniła, że wykup mieszkania za jej środki, dokonany początkowo na rzecz matki stron, był wynikiem regulacji prawnej, zgodnie z którą nabycie prawa własności do lokalu gminy nastąpić mogło tylko w stosunku do najemcy tego lokalu, a nadto wynikało z ustaleń poczynionych pomiędzy nią, a spadkodawczynią i samym pozwanym, który dobrowolnie zrezygnował z partycypacji w wykupie spornego lokalu, twierdząc, że jest w stanie „otrzymać” ów lokal bez konieczności jego spłaty, gdyby tylko wziął fikcyjny rozwód ze swoją małżonką W. K. w ocenie pozwanej, powód zamierzał przeznaczyć lokal mieszkalny po matce na rzecz swojej najmłodszej córki. Pozwana wskazała, że powód nie przekazał jakichkolwiek środków na wykup mieszkania mamy. Czynił matce wyrzuty w związku z dokonaną przez nią darowizną mieszkania, co stanowiło przyczynę trosk spadkodawczyni. Pozwana podkreśliła przy tym, że zachowanie powoda było sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, skoro sam, przez wiele lat czerpał pomoc finansową ze strony obojga swoich rodziców, nawet wówczas, gdy sami potrzebowali pomocy i wsparcia.

W piśmie przygotowawczym z 04 kwietnia 2013 roku powód zaprzeczył wszystkim stawianym pod jego adresem zarzutom. Podkreślił, że to on opiekował się rodzicami, podczas, gdy jego siostra nie miała czasu przyjechać do nich w odwiedziny, co najbardziej bolało jego rodziców w okresie świątecznym. Powód podkreślił, że to on sprawował wyłączną opiekę nad spadkodawczynią, wyręczając w tym zakresie siostrę całkowicie, nawet wówczas, gdy matka stron była już ciężko chora. Powód wskazał także, że w listopadzie 2009 roku przekazała swojej matce kwotę 26.000 zł z przeznaczeniem jej na zapłatę ceny za prawo własności spornego lokalu mieszkalnego.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Z. P. i W. K. są rodzeństwem.

(...) roku we W. zmarła matka stron W. P., nie pozostawiając testamentu. W chwili śmierci W. P. była wdową. Strony są jedynymi spadkobiercami W. P.. W chwili śmierci, W. P. nie pozostawiła jakichkolwiek wartościowych ruchomości, papierów wartościowych, ani też oszczędności. Nie była właścicielką jakiegokolwiek nieruchomości.

(okoliczność bezsporna)

Lokal mieszkalny o powierzchni 76,57 m² położony we W., przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy dla W., IV Wydział Ksiąg Wieczystych, prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) wraz z udziałem w częściach wspólnych budynku i prawie użytkowania wieczystego działki gruntu został przez spadkodawczynię W. P. nabyty na własność od Gminy W., po śmierci męża i ojca stron. Środki na wykup lokalu mieszkalnego, w wysokości 27.500 zł, pochodziły od W. K..

(dowód: przesłuchanie pozwanej W. K., protokół elektroniczny rozprawy z 28 maja 2013 r., minuty od 00:15:48 do 00:36:12 k. 60, częściowo przesłuchanie powoda Z. P., protokół elektroniczny rozprawy z 28 maja 2013 r., minuty od 00:06:37 do 00:15:58 k. 60)

Na podstawie umowy zawartej z W. P. 13 sierpnia 2007 r. W. K. nabyła prawo własności lokalu mieszkalnego numer (...), o powierzchni 76,57 m², położonego we W., przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy dla W., IV Wydział Ksiąg Wieczystych, prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) wraz z udziałem w częściach wspólnych budynku i prawie użytkowania wieczystego działki gruntu. Wartość darowizny strony umowy określił na kwotę 231.000 zł. W tej samej umowie, W. K. ustanowiła na rzecz matki dożywotnią i bezpłatną służebność osobistą polegającą na prawie korzystania z całego lokalu mieszkalnego nr (...).

(**dowód:** umowa darowizny z 13 sierpnia 2007 r. akt notarialny sporządzony w Kancelarii Notarialnej we W., przed notariuszem J. O., Repertorium A (...) k. 50-51)

W lokalu mieszkalnym przy ul. (...)we W.W. P.mieszkała aż do dnia śmierci. Z. P.mieszkał w innym lokalu mieszkalnym, pozwana wraz z rodziną mieszkała w R.. Rok po śmierci spadkodawczyni W. K.wraz z małżonkiem, w związku z przejściem na emeryturę, wrócili do Polski, przystąpili do remontu spornego mieszkania i zamieszkali w nim. Opisany lokal mieszkalny stanowi jedyną nieruchomość, której własność przysługuje pozwanej.

(**dowód:** przesłuchanie pozwanej W. K., protokół elektroniczny rozprawy z 28 maja 2013 r. minuty od 00:15:48 do 00:36:12 k. 60, przesłuchanie powoda Z. P., protokół elektroniczny rozprawy z 28 maja 2013 r. minuty od 00:06:37 do 00:15:58 k. 60)

Strony pozostają w konflikcie, którego źródłem jest nie tylko spór o spadek po matce stron, ale także niewłaściwa postawa Z. P., który nie pracując zawodowo, nieustannie czerpał pomoc finansową ze strony rodziców. Przyczyną konfliktu stron była także niewłaściwa opieka Z. P. nad schorowaną matką W. P..

(**dowód:** przesłuchanie pozwanej W. K., protokół elektroniczny rozprawy z 28 maja 2013 r. minuty od 00:15:48 do 00:36:12 k. 60)

Aktualna wartość przedmiotu darowizny, stanowiącego lokal mieszkalny numer (...) o powierzchni 76,57 m² położny we W., przy ul. (...), wynosi 231.000 zł.

(**okoliczność bezsporna**)

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na częściowe uwzględnienie.

Powód w niniejszej sprawie domagał się zasądzenia od pozwanej kwoty 100.000 zł tytułem zachowku po zmarłej matce stron. Zatem podstawę prawną roszczenia powoda stanowią przepisy art. 991 k.c. i następnych.

Zgodnie z art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek).

Natomiast jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (art. 991 § 2 k.c.).

Bezsporne w niniejszej sprawie było, że powód jest osobą uprawnioną z ustawy do dziedziczenia po swojej matce W. P.. Zgodnie bowiem z art. 931 § 1 k.c. w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek.

Przy czym, co bezsporne, W. P.zmarła (...) r. a z ustawy, na podstawie art. 931 § 1 k.c. dziedziczyli po niej syn Z. P.i córka W. K., po 1/2 części każde z nich. Powód, jako zstępny spadkodawczyni, zgodnie z powołanym na wstępie przepisem art. 991 § 1 k.c. jest zatem uprawniony do zachowku po matce w wysokości 1/2 tzw. substratu zachowku.

Punktem wyjścia do obliczenia substratu zachowku jest czysta wartość spadku, czyli wartość aktywów wchodzących w skład spadku pomniejszona o wartość długów spadkowych, z modyfikacjami wynikającymi z art. 993-995 k.c. Art. 993 k.c. stanowi, że przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów i poleceń (mimo że stanowią one długi spadkowe, które w pozostałym zakresie podlegają odliczeniu od wartości aktywów spadkowych), natomiast dolicza się do spadku, stosownie do przepisów kolejnych, darowizny uczynione przez spadkodawcę.

Przyjęto zasadę, wedle której uprawnionemu zalicza się na należny mu zachówek wszelkie darowizny, niezależnie od czasu ich uczynienia, z wyjściem drobnych darowizn, które nie są uwzględniane przy ustalaniu substratu zachowku (art. 996 k.c.). Przy ustalaniu granic wzbogacenia obdarowanego uwzględnia się istniejącą jeszcze w jego majątku korzyść osiągniętą bezpośrednio z darowizny, a także surogaty uzyskane za te korzyści. Przy czym darowizny zalicza się nawet wtedy, gdy przedmiot darowizny został utracony lub zużyty oraz gdy uprawniony do zachowku nie jest już wskutek tej darowizny wzbogacony.

W rozpoznawanej sprawie powód Z. P. zgłosił darowiznę nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny o powierzchni użytkowej 76,57 m², położony we W., przy ul. (...) dokonaną, przez W. P. na rzecz córki – pozwanej W. K., umową z 13 sierpnia 2007 r., która to darowizna, zdaniem Sądu, podlega – według wyżej przedstawionych zasad – doliczeniu do masy spadkowej po zmarłej matce stron i jednocześnie, stanowi podstawę do obliczenia substratu zachowku, co do zasady, powodowi należnego.

Biorąc pod uwagę ustalone w sprawie okoliczności faktyczne, wynikające z zawartej pomiędzy pozwaną W. K., a matką stron – W. P. umowy darowizny z 13 sierpnia 2007 r. Sąd doszedł do przekonania, że sporny lokal mieszkalny „po matce” stron położony we W., przy ul. (...), winien zostać doliczony do spadku po zmarłej W. P., albowiem był przedmiotem dokonanej na rzecz pozwanej przez spadkodawczynię – darowizny, o której mowa w przepisie art. 993 k.c.

Wartość spornego lokalu była pomiędzy stronami bezsporna i wynosiła zarówno w chwili dokonania darowizny, jak i aktualnie – sumę 231.000 zł. Podana suma wyczerpuje schedę spadkową po W. P., w całości. Strony były bowiem zgodne co do tego, że ich matka nie pozostawia żadnych wartościowych ruchomości, ani papierów wartościowych lub też oszczędności, które w chwili śmierci spadkodawczyni wchodziłyby w skład masy spadkowej i które stanowiłyby aktywa majątkowe tworzące podstawę zachowku. Spadkodawczyni nie była także właścicielką majątku nieruchomego.

Zatem powyższą kwotę 231.000 zł Sąd przyjął jako wartość czynną spadku po W. P. na dzień orzekania o przysługującym powodowi zachowku.

Przy czym, nie było podstaw, aby wartość tę powiększyć o wymienioną przez powoda sumę 25.000 zł, mającą stanowić – ze strony powoda – dobrowolne przysporzenie na poczet przyszłego majątku spadkowego w postaci nakładów na sporny lokal mieszkalny. Sąd nie dał wiary twierdzeniom Z. P., w świetle których przed wykupem lokalu mieszkalnego, przekazał on swojej matce, w celu partycypowania w kosztach wykupu lokalu mieszkalnego na własność, 25.000 zł pochodzącą z zaciągniętego przez niego kredytu. Powód powyższych twierdzeń nie udokumentował, jak także nie przedstawił jakichkolwiek innych dowodów na ich potwierdzenie (np.: zeznania świadków). Powód nie wykazał także, jakoby poniósł jakiegokolwiek nakłady (związane z remontem) na nieruchomość, która wkrótce stała się przedmiotem własności jego siostry – pozwanej, W. K.. Z jej wiarygodnych twierdzeń wynika wręcz, że powód zaniedbał lokal mieszkalny, w którym mieszkała jego matka, przy czym zaniedbywanie obowiązków rodzinnych ze strony powoda miało miejsce także wówczas, gdy jego matka nie mogła się troszczyć o swoje mieszkanie, bowiem jej stan wymagał już nieustannej opieki. Powyższe okoliczności świadczą o tym, że powód nie poniósł żadnych nakładów na sporny lokal mieszkalny, przy ul. (...) we W., zarówno tych, które umożliwić miały spadkodawczyni nabycie prawa własności tegoż lokalu, jak i tych, które były konieczne wyłącznie w celu zachowania substratu mieszkania.

Zgodnie z ogólną dyspozycją wynikającą z przepisu art. 922 k.c., wartość czynną spadku po W. P. należało pomniejszyć o ciężące na masie spadkowej długi. Przy czym, pozwana nie wykazała jakichkolwiek długów obciążających wartość czynną spadku po zmarłej matce. Z twierdzeń powoda także nie wynika, aby jakiegokolwiek długi ciążyły na spadku po W. P..

Z tych względów, jak obrazują wstępne wyliczenia substratu zachowku po zmarłej w (...) W. P. stanowił kwotę 231.000 zł. Wobec powyższego należny powodowi po matce zachówek stanowi, zgodnie z treścią art. 991 § 1 k.c., kwotę 57.750 zł (1/4 z 231.000 zł).

Tym niemniej, Sąd w punkcie I wyroku zasądził na rzecz powoda Z. P. od pozwanej – jego siostry W. K. – tytułem zachowku po zmarłej matce stron, połowę wymienionej sumy, a o takim rozstrzygnięciu sporu zdecydowały względy słusznościowe i przepis art. 5 k.c., zgodnie z którym nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Art. 5 k.c. nie może być traktowany jako źródło roszczeń materialnoprawnych. Służy on jedynie ochronie przed nadużyciem prawa podmiotowego przejawiającego się działaniem sprzecznym z zasadami współżycia społecznego lub społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa. Przepis artykuł 5 k.c. przy roszczeniach o zasądzenie zachowku jest stosowany wyjątkowo, jednakże, zdaniem Sądu Okręgowego, w niniejszym sporze znajduje on w pełni swoje zastosowanie.

Z twierdzeń pozwanej, które w ocenie Sądu zyskały cechę bardziej wiarygodnych niż przeciwne twierdzenia powoda, wynika, że powód realizuje swoje prawo do zachowku (podmiotowe) w sposób godzący w zasady współżycia społecznego. Wbrew twierdzeniom powoda, strony uzgodniły sposób wykupu spornego mieszkania, powód miał możliwość w partycypowaniu w kosztach tego wykupu, czego z własnej woli – nie uczynił. Sporny lokal została zatem darowany pozwanej, a przyczyną podjęcia przez darczyńcę decyzji w tym zakresie, był niewłaściwy stosunek powoda zarówno do jego obowiązków względem darczyńcy, jak i względem pracy zarobkowej. Wiarygodne są twierdzenia pozwanej, w świetle których powód czerpał pomoc finansową ze strony swoich rodziców, nadużywając alkoholu i ignorując obowiązki ciężące na nim jako na osobie dorosłej, posiadającej rodzinę. Z twierdzeń pozwanej wynika także, czemu powód nie zaprzeczył, że powód popełnił przestępstwo za co odbywał karę pozbawienia wolności, jak także zrezygnował z pracy w R.P.A., w której zorganizowaniu – na prośbę rodziców – pośredniczyła jego siostra.

Ostatecznie, o zastosowaniu przy obliczaniu wysokości zachowku powoda, przepisu art. 5 k.c., zdecydował także fakt, że sporny lokal został przez pozwaną w niezbędnym zakresie wyremontowany i aktualnie stanowi miejsce zamieszkania pozwanej i jej małżonka oraz jest jedynym składnikiem majątku nieruchomości pozwanej i jej małżonka. Obciążenie W. K., na rzecz brata Z. P., kwotą przekraczającą 50.000 zł w chwili, w której – po powrocie do Polski w 2010 roku – nadal remontuje ona swoje mieszkanie, stanowiłoby zbyt duże obciążenie domowego budżetu pozwanej, tym bardziej, że oboje z mężem – pozostają na emeryturze.

Mając na uwadze powyższe, Sąd, w punkcie II. wyroku, na podstawie wymienionych regulacji prawnych, oddalił powództwo ponad kwotę 28.875 zł zasądzzonego w punkcie I. zachowku.

O kosztach procesu, w punkcie III. wyroku, Sąd orzekł według zasady wynikającej z art. 100 zd. 1 k.p.c., zgodnie z którym w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone oraz na podstawie przepisu art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Pozwana utrzymała się przy swoim stanowisku w zakresie 72%, co oznacza, że przegrała spór w zakresie 28% żądanej przez powoda sumy i w tej części ciąży na niej obowiązek uiszczenia na rzecz Skarbu Państwa opłaty sądowej od pozwu, od zapłaty której powód był zwolniony.

W punkcie IV wyroku, na podstawie przepisu art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Sąd – pozostałą opłatą sądową od pozwu w niniejszej sprawie (kwotą 3.556 zł) od uiszczenia której powód był w całości zwolniony – obciążył Skarb Państwa.

Zarządzenie:

1. odnotować;
2. odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć:
  - a) powodowi,

b) pozwanej;

3. kalendarz 14 dni.